

Úmluva o právech dítěte

ve znění srozumitelném dětem

Nejste sami, je s vámi 196 států.

Úmluva o právech dítěte ve znění srozumitelném dětem

© Kancelář veřejného ochránce práv, 2022

Ilustrace a grafická úprava: © Vojtěch Šupler, 2022

Text: Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením
ve spolupráci s Kanceláří veřejného ochránce práv

Hodnocení srozumitelnosti textu: skupiny žáků 2. stupně Tyršovy
základní školy, Brno, Kuldova 38, a Základní školy a praktické školy,
Brno, Vídeňská.

ISBN 978-80-7631-077-3

Tento materiál vznikl v rámci projektu Posílení aktivit veřejného
ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustavení
Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu LP-PDP3-001.
Projekt je součástí Programu lidská práva financovaného
z Norských fondů 2014 – 2021 prostřednictvím Ministerstva
financí ČR.

Ahoj,

chceme Ti představit Úmluvu o právech dítěte. Tato Úmluva popisuje všechna práva dětí a říká, co musí dospělí a vláda dělat, aby se dětem dařilo dobře.

Text Úmluvy o právech dítěte je složitý. Rozumí mu spíše právníci, proto jsme Úmluvu upravili. Chceme, aby se Ti dobré četla a aby jí rozumělo každé dítě. Proto v ní najdeš různé příklady, které vysvětlují, co všechno práva dětí znamenají. S vysvětlením Ti mohou pomoci také rodiče, učitelé nebo i další dospělí.

Tuto Úmluvu jsme připravili společně s dětmi. Děti nám pomohly zjednodušit složité a dlouhé texty. A také obrázky nakreslila dětská ruka.

Přejeme Ti, aby všichni dodržovali Tvoje práva a ať nemáš žádné starosti a trápení.

kolektiv Kanceláře veřejného ochránce práv

Je Ti méně než 18 let? Tato Úmluva je pro Tebe.

Úmluva o právech dítěte je mezinárodní smlouva. Je to dohoda mezi státy, že budou dodržovat práva dětí.

Jako člověk máš práva, která platí pro všechny na světě.

Jako dítě máš další práva, která platí pro děti. Jsou uvedena v dokumentu nazvaném Úmluva o právech dítěte.

Úmluva popisuje, co musí dělat **vláda**:

- aby respektovala a chránila práva dítěte
- a umožnila dětem co nejlepší život.

Tento dokument vysvětuje dětem jejich práva.

Je napsaný tak, aby mu rozuměla většina dětí.

Úmluva má 54 článků.

V tomto dokumentu najdeš jen 42 článků. V nich jsou napsaná Tvoje práva.

Ostatní články se týkají kontroly vlády a toho, co má dělat pro děti.

Vláda řídí stát. Vládu tvoří premiér a ministři.

Mají za úkol kontrolovat, jestli ministerstva a úřady dobře pracují, a navrhovat změny.

AHOJ DĚTI,
V TÉHLE
KNÍŽCE
PŘEDSTAVUJI
VLÁDU JÁ

Co to jsou lidská práva?

Lidská práva má každý člověk na světě.

Má je, protože je prostě člověk.

Lidská práva chrání každého, také každé dítě.

Děti mají ještě další práva.

Ta jsou tu proto, aby se s dětmi vždy zacházelo spravedlivě a rovně.

Každý má práva a každý má povinnost respektovat práva ostatních lidí.

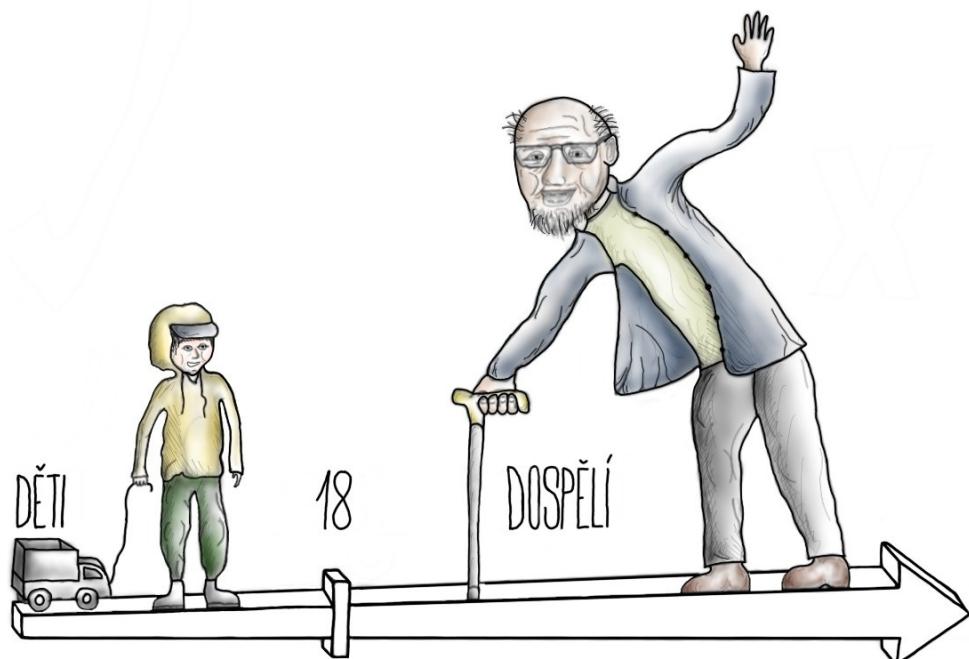
Tak získáme bezpečnější a spokojenější společnost.
Všichni za to máme zodpovědnost.

Všechna práva jsou stejně důležitá a nikdo nesmí dětem jejich práva brát.

Článek 1: Kdo je dítě?

Dítě je každý, komu ještě nebylo 18 let.

Do 18 let jsi dítě a máš všechna práva, která jsou napsaná v tomto dokumentu.

Článek 2: Mám stejná práva jako všechny děti

Se všemi dětmi se musí zacházet spravedlivě.

Všechny děti mají stejná práva bez ohledu na to:

- kdo jsou, kde žijí a co si myslí,
- jak vypadají nebo jakým jazykem mluví,
- čemu věří oni nebo jejich rodiče,
- jestli jsou kluci nebo holky,
- jestli mají postižení,
- jestli jsou bohatí nebo chudí,
- kdo jsou jejich rodiče a rodiny.

Článek 3: Dospělí musí dělat to, co je pro mě nejlepší

Když se dospělí rozhodují, měli by přemýšlet o tom, jak jejich rozhodnutí ovlivní děti.

Všichni dospělí by měli dělat to, co je nejlepší pro děti.
Třeba dovolit jim studovat.

Vláda se musí ujistit, že jsou děti chráněny a že se o ně jejich rodiče starají.

Pokud se o děti nemohou postarat jejich rodiče, vláda zařídí, aby se o ně postaral někdo jiný.

Vláda má zajistit a kontrolovat, že lidé, kteří pracují s dětmi, dělají svoji práci dobře.

Článek 4: Vláda má zajistit dodržování mých práv

Vláda musí udělat vše pro to, aby děti mohly užívat všech práv, o kterých mluví tato Úmluva.

To například znamená, že vláda:

- se má postarat o to, aby děti svá práva znaly a rozuměly jim,
- má zajistit, aby dospělí práva dětí respektovali,
- má udělat vše pro to, aby děti žily v bezpečí a byly spokojené.

Článek 5: Vláda by měla podpořit lidi v mojí rodině, aby mi mohli povědět o mých právech

Vláda by měla nechat rodiny a společnost doprovázet děti, aby se učily znát svá práva a používat je.

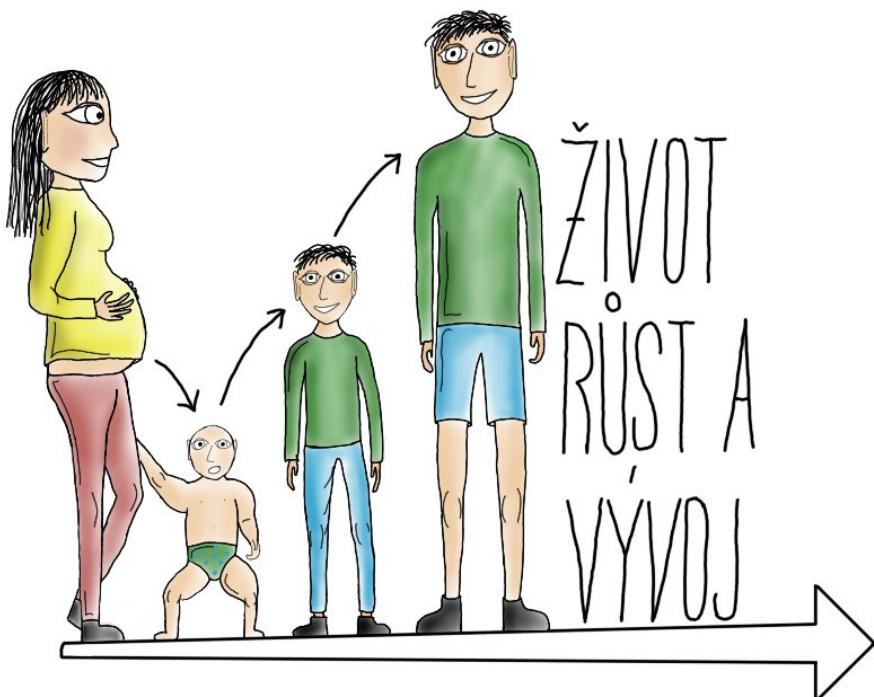
Čím je dítě starší, tím méně pomoci a vedení bude potřebovat.

Článek 6: Mám právo žít a růst

Všechny děti mají právo být naživu.

Vláda se musí ujistit, že děti žijí a mohou se rozvíjet. To znamená, že mají možnost růst, učit se nové věci, rozvíjet svoje nadání a záliby.

Článek 7: Mám právo na jméno, státní příslušnost a znát své rodiče

Když se děti narodí, musí je zapsat na úřadě. Říká se mu **matrika**. Úředník matriky zapisuje jména dětí, jejich státní příslušnost a jména rodičů. Děti v České republice dostanou po zapsání rodný list.

Děti mají právo dostat jméno.

Děti musí mít alespoň jednu státní příslušnost. To znamená, že patří nejméně k jedné zemi.

Děti mají právo znát své rodiče. Rodiče by se o děti měli postarat vždy, když je to možné.

Matrika je úřad, kde se zapisují údaje o lidech. Zapisuje se například, když se někdo narodí, ožení, vdá nebo umře.

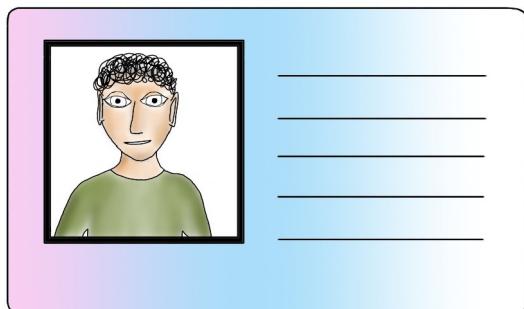
Článek 8: Mám právo na identitu

Děti mají právo na svou vlastní **identitu**. Tu jim nesmí nikdo vzít.

Pokud dětem do identity někdo nezákonné zasáhne nebo jím ji vezme, musí vláda dětem pomoci získat identitu zpět.

Identita se skládá z několika věcí.

Patří do ní jméno, státní příslušnost a rodinné vazby, ale také pohlaví, národnost, náboženství, jazyk, postižení, sexuální orientace...

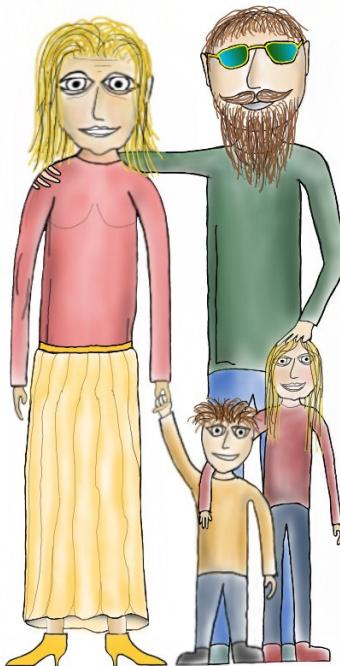

Článek 9: Mám právo žít s rodinou, která se o mě stará

Děti nemají být odděleny od svých rodičů.

Může se ale stát, že se rodiče starají o děti špatně.
Například dětem ubližují nebo se o ně nezajímají.
Tyto děti mají právo žít v jiné rodině. Rozhoduje
o tom soud.

Může se také stát, že rodiče dětí nežijí společně.
Vláda pak musí zajistit, aby se děti stýkaly s oběma
rodiči, pokud to dětem neškodí.

Článek 10: Mám právo vidět svou rodinu, pokud žije v jiné zemi

Pokud děti žijí v jiné zemi než jejich rodiče, vláda má nechat dítě i rodiče cestovat, aby mohli zůstat v kontaktu a být spolu.

Článek 11: Mám právo na to, aby mě nikdo neodvážel ze země, kde žiju

Nikdo nesmí děti odvézt do jiné země proti jejich vůli.

Zákon dovoluje, aby se rodina i s dětmi přestěhovala do cizí země. Ale rodič například nemůže držet děti v zahraničí, když s tím druhý rodič nesouhlasí.

Pokud k tomu dojde, vláda domovské země má zajistit, aby se děti mohly vrátit.

Článek 12: Mám právo říct svůj názor a aby mě dospělí brali vážně

Děti mají právo říct své názory ve věcech, které se jich týkají. Dospělí by měli děti poslouchat a brát je vážně.

Všechny děti mají s věkem a se zkušenostmi větší schopnost se rozhodovat. Dospělí na to mají myslet a děti do rozhodování zapojovat. Aby se děti mohly dobře rozhodnout, mají dostat informace, kterým rozumí.

Článek 13: Mám právo zjišťovat a sdílet informace

Děti mají právo sdílet s ostatními to, co se učí, myslí a cítí. Tyto informace a myšlenky by ale neměly ublížit ostatním.

Děti se mohou vyjadřovat všemi různými způsoby, například:

- mluvit v soukromí i na veřejnosti,
- psát knihy nebo psát do novin,
- kreslit,
- zveřejňovat věci na internetu.

Je důležité, aby informace byly pro děti srozumitelné.

Pozor na bezpečnost
na sociálních sítích!
Chraň si své soukromí
a nevěř všemu, co si
na internetu přečteš.

Článek 14: Mám právo mít vlastní názory a vybrat si své náboženství

Děti mohou mít své vlastní názory, **přesvědčení a náboženství**.

Rodiče mohou dětem pomoci vybrat si náboženství a rozvíjet jejich názory a přesvědčení. Měli by respektovat jejich názor s ohledem na jejich věk a zkušenosti. Rodiče mohou dětem vysvětlovat rizika a usměrňovat je.

Všichni by se měli chovat k dětem stejně, bez ohledu na to, čemu děti věří.

Náboženství je například to, když někdo má vztah k Bohu a chodí do kostela, do chrámu, do synagogy nebo do mešity. A slaví určité náboženské svátky.

Projevit své **přesvědčení** můžeš třeba tím, že nejíš maso, protože nechceš škodit zvířatům, nebo nechceš cestovat letadlem, protože to škodí naší planetě.

Článek 15: Mám právo setkávat se s přáteli a přidávat se ke skupinám

Děti se mohou setkávat s jedním nebo více lidmi.

Děti se mohou přidat ke skupině nebo organizaci, například chodit do skautu a kroužků. Nebo mohou s pomocí rodičů vytvořit vlastní skupinu.

Děti se také mohou zúčastnit pokojné **demonstrace**. Mohou tím vyjádřit svůj názor a bojovat za svá práva.

Demonstrace je organizovaná akce, kdy se sejdou lidé třeba na náměstí. Mají stejný názor na nějakou věc a chtějí ho říct nahlas.

Článek 16: Mám právo na soukromí

Děti mají právo na soukromí stejně jako dospělí.

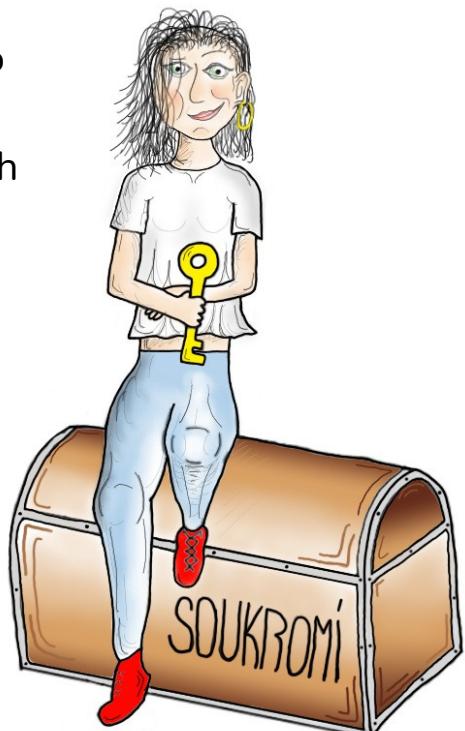
To znamená, že:

- mají právo na soukromý prostor, kde mohou být samy,
- mají právo na soukromí, když telefonují,
- mají právo uchovávat svoje e-maily a dopisy v tajnosti.

Děti mají právo na soukromý rodinný život. Jejich rodiny mohou žít podle svých představ. Právo na soukromí je možné porušit jenom v případě, že je někdo z rodiny v ohrožení (například týraný).

Děti mají také právo, aby je nikdo neurážel a nepomlouval.

Například aby o nich na sociálních sítích nešířil informace, které by jim ubližovaly.

Článek 17: Mám právo získávat informace různými způsoby, pokud je to bezpečné

Děti mají právo získávat informace z **médií**. Dospělí by měli mít přehled o informacích, které děti dostávají. Děti by neměly dostávat informace, které by jim mohly škodit.

Vláda musí podporovat média ve sdílení informací v různých podobách a v jazycích, kterým rozumí všechny děti.

Média jsou třeba
internet, rádio, televize,
noviny nebo knihy.

Článek 18: Mám právo, aby mě vychovávali oba rodiče, pokud je to možné

Běžně jsou to rodiče, kdo má za úkol starat se o děti a vychovávat je. Třeba je učit přecházet na zelenou nebo pustit starší lidi sednout.

Pokud mají děti oba rodiče, jsou oba odpovědní za výchovu dětí. Jen soud může rozhodnout, že to bude jinak.

I když děti žijí jen s jedním rodičem, měli by se rodiče navzájem ve výchově podporovat.

Vláda má rodičům pomoci, aby mohli pracovat a zároveň se starat o děti – například tím, že zajistí dostatek míst ve školkách nebo dětských skupinách.

Všem dospělým, kteří mají odpovědnost za výchovu dětí, se říká zákonné zástupci. Zákonné zástupci by měli vždy zvážit, co je pro děti nejlepší.

Článek 19: Mám právo na ochranu před násilím nebo špatným zacházením

Vláda musí chránit děti před násilím, zneužíváním a zanedbáváním. Například před bitím, znásilňováním, špatnou výchovou nebo hladověním.

Článek 20: Pokud nemohu žít s vlastní rodinou, mám právo na zvláštní ochranu a pomoc

Děti mají právo na zvláštní ochranu a větší podporu, když žijí například v dětském domově nebo u pěstounů.

Děti mají právo, aby se o ně dobře starali lidé, kteří respektují jejich kulturu (zvyky, tradice) a osobnost. Respektují, kdo jsou, kým by chtěly být, co mají rády a podobně.

Pěstouni jsou lidé, kteří pečují o děti, pokud se o ně nemohou starat rodiče. Například když se rodiče o děti starají špatně nebo když jdou do vězení.

Děti jsou u pěstounů někdy jen krátkou dobu, než se o ně mohou znovu postarat rodiče.

Pěstouny mohou být třeba babička a děda. Můžou to být i cizí lidé.

O tom, že děti půjdou k pěstounům, rozhoduje soud.

Článek 21: Pokud mě rodiče adoptovali, mám právo na tu nejlepší péči

Nejlepší zájem dětí musí být vždy na prvním místě.
A to i když jsou děti adoptovány.

Adopce má přísná pravidla, aby děti byly v bezpečí a měly lepší život.

Lidé by měli naslouchat tomu, co děti chtejí. A měli by na to myslet, když rozhodují o tom, kde budou děti žít.

Adopce je možná, když děti například už nemají své rodiče.

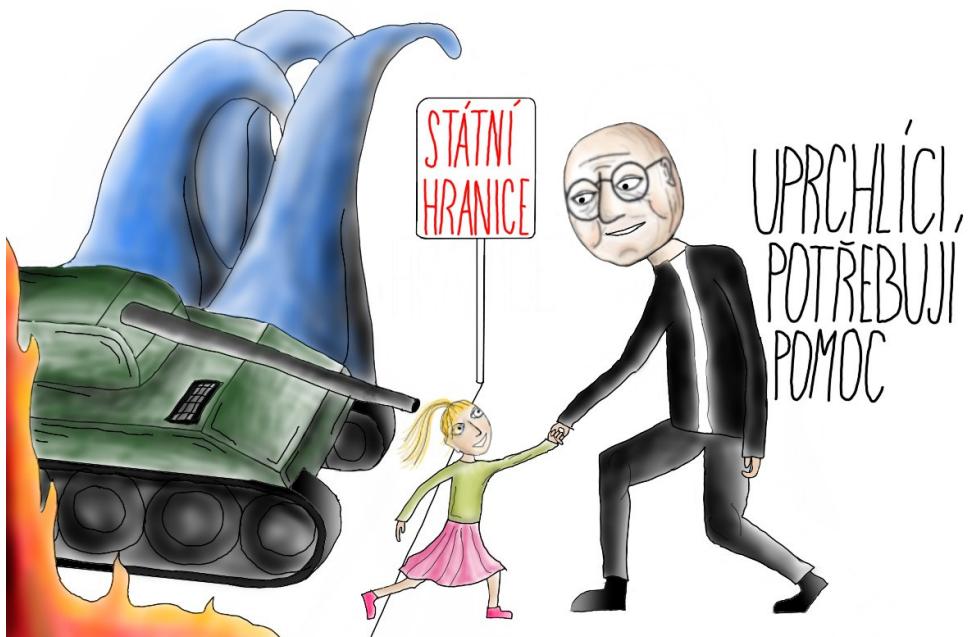
Znamená to, že si cizí lidé vezmou děti jiných rodičů za vlastní. Tito lidé se stanou jejich novými rodiči a vznikne mezi nimi rodinný vztah. Děti tím získají nový domov a rodinu a mohou vyrůstat spokojenější.

Adopci se odborně říká osvojení.

Článek 22: Pokud jsem uprchlík, mám stejná práva jako děti narozené v České republice

Uprchlíci jsou lidé, kteří byli nuceni opustit svou zemi, protože byli v nebezpečí. Například je tam válka, stala se tam přírodní katastrofa nebo je jejich rodina pronásledovaná.

Pokud jsou děti uprchlíci, mají právo na zvláštní pomoc. A mají právo žít tam, kde jsou v bezpečí.

Článek 23: Pokud mám zdravotní postižení, mám právo na speciální péči a vzdělání

Všechny děti mají právo být spokojené a v bezpečí. Mají ho i děti s postižením.

Nikdo se nemá chovat špatně k dětem kvůli jejich postižení. Nemá jim bránit v tom, co chtějí dělat. A nikdo je nemá odsuzovat.

Škola má i děti s postižením podporovat a zapojit do výuky tak, aby se cítily být její součástí.

Článek 24: Mám právo na kvalitní zdravotní péči, čistou vodu a dobré jídlo

Děti mají žít v bezpečném a zdravém prostředí: například v čistém bytě, kde je teplo a pitná voda.

Děti mají mít dostatek zdravého jídla.

Pokud jsou děti nemocné, musí mít možnost se nechat vyšetřit a ošetřit lékařem nebo se léčit v nemocnici.

Děti mají dostávat informace o svém zdravotním stavu a tom, jak žít zdravěji.

Článek 25: I když nežiji v rodině, musím být v bezpečí a mít vše, co potřebuji

Některé děti nemohou žít v rodině, proto žijí v některém ze **zařízení** pro děti.

Vláda musí tyto děti chránit. Proto musí kontrolovat, že zařízení respektuje práva dětí a dodržuje je.

Vláda musí také udělat všechno pro to, aby se děti mohly vrátit zpět do své rodiny nebo aspoň žít v rodině náhradní.

Zařízení je místo, kde žije skupina dětí, které nemohou žít v rodině. Je to například dětský domov, domov pro lidi s postižením, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, diagnostický nebo výchovný ústav.

Článek 26: Moje rodina by měla dostat peníze, které potřebuje, aby mě mohla vychovat

Děti mají dostat peněžní podporu, když jejich rodiče nebo jiní lidé, kteří se o ně starají, nemají dostatek peněz.

Článek 27: Mám právo na pořádné bydlení, jídlo a oblečení

Aby děti byly zdravé a mohly se rozvíjet, potřebují pořádné bydlení, jídlo a oblečení. To by jim měli zajistit rodiče nebo jiné osoby, které se o děti starají.

Pokud to ale nezvládnou sami, vláda jim musí pomoci. Třeba tím, že jim nabídne základní jídlo a oblečení nebo je spojí s nějakou organizací, která jim poskytne další pomoc.

BYDLENÍ, JÍDLO, OBLEČENÍ

Článek 28: Mám právo na vzdělání

Všechny děti mají právo chodit do školy.

Základní škola je pro všechny děti povinná a je bezplatná. Když děti chtějí, mohou studovat i střední školu.

To platí pro všechny děti bez ohledu na rasu, pohlaví, postižení nebo národnost.
Vláda by měla děti ve studiu podporovat.

Učitelé nesmí žáky fyzicky trestat, ani je ponižovat nebo **šikanovat**.

Šikana je chování, které se opakuje a má za cíl někomu ublížit. Může to být například bití nebo jakékoliv násilí, zastrašování, nadávání, ponižování nebo pomlouvání.

K šikaně může docházet také přes telefon a internet. Tomu se říká kyberšikana.

Šikanovat se mohou děti navzájem. Také se může stát, že dospělí šikanují děti nebo děti šikanují dospělé.

Článek 29: Mám právo na výchovu a vzdělání, které rozvíjí mou osobnost, učí mě respektu k právům druhých a k životnímu prostředí

Výchova a vzdělávání mají rozvíjet mysl, tělo a nadání dětí. Co nejlépe a takovým způsobem, jak to každý potřebuje.

Výchova a vzdělávání dětí mají směřovat k respektu a otevřenosti k ostatním dětem i dospělým. Děti se mají učit úctě i k lidem, kteří jsou jiní. Například mají jiný jazyk, jinou kulturu nebo jsou z jiné země.

Děti se mají učit chovat se zodpovědně k životnímu prostředí.

Článek 30: Mám právo mluvit svým vlastním jazykem a žít podle tradic své rodiny

Některé děti mohou mít jinou kulturu, jiný jazyk nebo jiné náboženství než většina lidí v České republice. A mají právo je mít.

Mohou to být cizinci, kteří žijí v České republice, anebo mohou být součástí **menšiny**.

Menšinu v České republice tvoří například Romové, Slováci nebo Vietnamci.

Článek 31: Mám právo odpočívat a hrát si

Děti mají právo bavit se tak, jak chtějí: mohou sportovat, dívat se na filmy, hrát karty, číst si knihy nebo dělat něco úplně jiného.

Děti mají právo také na odpočinek.

HRAJTE SI A ODPOČÍVEJTE

Článek 32: Nikdo mě nesmí nutit pracovat a dělat nebezpečnou práci

Děti nesmí pracovat, dokud nedosáhnou určitého věku. V České republice děti mohou pracovat poté, co jim je 15 let a dokončí základní školu.

Ten, kdo pracuje, má nárok na odměnu za práci.
To platí i pro děti.

Děti nesmí dělat nebezpečnou práci.

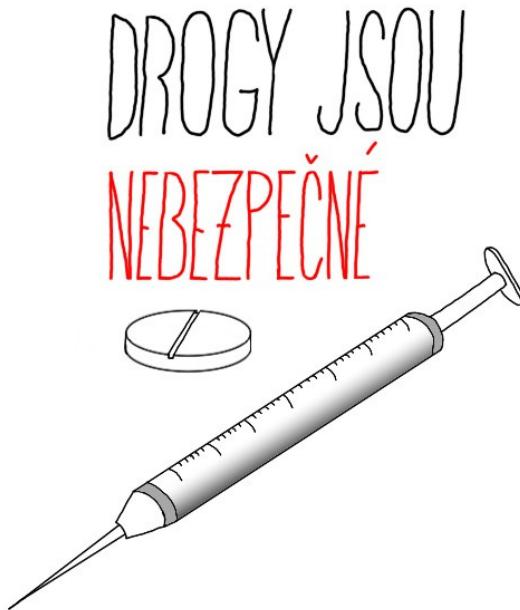

Článek 33: Mám právo na ochranu před drogami

Vláda by měla děti chránit před drogami. Musí zakázat výrobu a prodej drog.

Výroba a prodej drog je v České republice trestný čin.

Děti mají dostat informace o tom, proč jsou drogy nebezpečné a jaké má jejich užívání důsledky. Mohou se o tom dozvědět například ve škole.

Článek 34: Nikdo by se mě neměl dotýkat způsobem, který ve mně vyvolává nepříjemný pocit, strach nebo smutek

Děti mají právo na ochranu před sexuálním zneužíváním a násilím.

Děti mají dostat informace o tom, co je zneužívání a násilí. Tyto informace musí být všem dětem srozumitelné.

Vláda musí děti chránit před zneužíváním a násilím.

Článek 35: Nikdo mě nesmí unést nebo prodat

Únosy, prodej nebo obchodování s dětmi jsou trestné činy.

Vláda musí udělat všechno pro to, aby k nim nedocházelo. Vláda musí chránit děti, které jsou v ohrožení.

Článek 36: Mám právo na ochranu před využíváním a vykořisťováním

Nikdo nesmí děti z jakéhokoli důvodu vykořisťovat. To znamená, že je nikdo nesmí například využívat k páchání trestných činů nebo používat v médiích způsobem, který jim může uškodit.

Článek 37: Nikdo mě nesmí trestat krutým nebo zraňujícím způsobem

Děti nesmí být mučeny nebo krutě trestány, doživotně uvězněny nebo ztratit svou svobodu bez zákonného důvodu.

Když děti poruší zákon, soud rozhodne, jestli je omezí na svobodě. V České republice může soud poslat do vězení děti starší 15 let. Mladší děti může soud poslat například do dětského domova se školou nebo výchovného ústavu.

Děti, které jsou ve vězení, by tam měly zůstat co nejkratší dobu.
Mají právo na **advokáta** a být v kontaktu s rodinou.

Advokát je právník, který zastupuje a obhajuje děti i dospělé například u soudu.

Článek 38: Jako dítě nesmím vstoupit do armády

Nikdo nesmí posílat děti bojovat do války.

V České republice mohou být vojáky jen dospělí.

Článek 39: Mám právo na pomoc, pokud mě někdo zranil nebo se mnou zacházel špatně

Děti mají právo na pomoc, když se jim stane něco špatného. To zahrnuje pomoc všem, kteří zažili například:

- násilí (fyzické i psychické),
- sexuální násilí,
- zanedbávání,
- vykořisťování jakéhokoli druhu,
- zneužívání,
- mučení,
- válku,
- obchodování s lidmi.

Článek 40: Mám právo na právní pomoc a spravedlivé zacházení, pokud mě vyšetřuje za porušení zákona

Děti mají u policie nebo u soudu stejná práva jako dospělí. Jsou považovány za nevinné, dokud se neprokáže jejich vina.

Děti, které u soudu potřebují pomoc, ji musí dostat bezplatně. Například dětem se sluchovým postižením a dětem, které mluví jiným jazykem, má pomáhat tlumočník. Aby rozuměly otázkám a tomu, co se děje.

Vláda musí určit věkovou hranici, od kdy je možné děti potrestat, když provedou něco nezákonného. V České republice je to 15 let.

Článek 41: Kde platí lepší zákony pro děti, neměly by se měnit k horšímu

Státy, které mají ještě lepší podmínky pro děti, než říká tato Úmluva, by je měly zachovat!

Článek 42: Každý by měl znát dětská práva

Všechny děti i dospělí by měli o Úmluvě vědět.

Vláda musí zajistit, aby se o právech dětí dozvědělo co nejvíce lidí.

Další články 43 až 54 vysvětlují, jak Úmluva funguje. Také vysvětlují, jak má vláda pracovat, aby byla práva dětí dodržovaná.

Ombudsman pomáhá i dětem!

Máš pocit, že někdo porušuje Tvoje práva? Pokusíme se společně najít řešení.

Ozvi se nám:

e-mailem na deti@ochrance.cz

přes on-line formulář na portal.ochrance.cz

dopisem na adresu:

Kancelář veřejného ochránce práv,
Údolní 39, 602 00 Brno

telefonicky na **542 542 888**

(každý všední den mezi 8:00 a 16:00 hod.)

přijď do naší kanceláře na **Údolní 39 v Brně**

(každý všední den mezi 8:00 a 16:00 hod.)

Naše pomoc je bezplatná.

Další informace a případy, kterými jsme se už zabývali,
najdeš na:

deti.ochrance.cz

ombudsman
veřejný ochránce práv

©Kancelář veřejného ochránce práv, 2022
Illustrace a grafická úprava ©Vojtěch Šupler, 2022

neprodejná účelová publikace, 1. vydání, Brno, 2022

ISBN 978-80-7631-077-3